

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

ПРО НОВВОВВЕДЕННЯ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Опубліковано у випуску 8 Переліку наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадження досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я (Центру тестування при Міністерстві охорони здоров'я України). 2022. с. 39. № 26/8/22

Підстава: витяг ЕПК
«Гігієна навколишнього середовища»
Протокол № 2 від 10.06.2021 р.

НАПРЯМ ВПРОВАДЖЕННЯ
ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ГІГІЄНІЧНІ ВИМОГИ ТА ПЛАНУВАЛЬНІ РІШЕННЯ ЩОДО НАПОВНЮВАНOSTІ КЛАСІВ В ІСНУЮЧИХ ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

УСТАНОВИ-РОЗРОБНИКИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ
ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ІМ. О.М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»,

ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ.М.І.ПИРОГОВА

АВТОРИ

*чл.-кор. НАМН України,
проф., д.мед.н. Полька Н.С.,
д.мед.н. Махнюк В.М.,
к.біол.н. Павленко Н.П.,
к.біол.н. Могильний С.М.,
к.мед.н. Чорна В.В.*

м. Київ

2021

Суть впровадження: удосконалення гігієнічних критеріїв щодо наповнюваності класів в існуючих закладах загальної середньої освіти України в умовах сучасної «Нової української школи»

Пропонується для впровадження в роботу в систему охорони здоров'я України, центрів громадського здоров'я МОЗ України, фахівців проектних, експертних організацій Мінрегіону, органів виконавчої влади та керівників ЗЗСО України, Держпродспоживслужби.

В Україні з 2017 року запроваджено стратегія розвитку «Нової української школи» (НУШ), яка передбачає 12-річний термін навчання в ЗЗСО, починаючи з 6-ти річного віку дітей. Передумовою появи нових регулюючих документів у сфері освіти в Україні була діяльність європейських організацій – Європейського Парламенту та Європейської Ради, які у 2006 р. ухвалили «Європейську довідкову рамку ключових компетентностей для навчання впродовж життя». (редакція О.П.)

Забезпечення оптимальних санітарно-гігієнічних умов у існуючому освітньому просторі закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) з урахуванням вимог НУШ є важливою складовою для збереження ще не сформованого організму дитини та її безпечного перебування в школі.

З 1991 року до 2019 року загальна кількість ЗЗСО зменшилась на 30 %, за 2017-2018 рр. – на 678 (4,03 %), у 2019 році ще на 200 шкіл (1,3 %). При цьому кількість учнів, збільшилась тільки за 2017-2019 роки на 323 тис.

За останні 10 років у Києві та великих містах України створився дисбаланс у будівництві житла та закладів освіти для дітей, що призводить до їх перевантаженості (приблизно на 11,3 %).

Відповідно до Закону України «Про повну загальну освіту» наповнюваність навчального приміщення визначена не більше 30 учнями, проте гігієнічна норма для типового приміщення існуючого фонду ЗЗСО обґрунтована вченими-гігієністами – 25 учнів, що кореспондується з містобудівними нормативами площі навчального приміщення на 1 учня – 2,4 м². Значна кількість українських шкіл побудована за чинними на час будівництва нормативними документами, за якими існуючі навчальні приміщення ЗЗСО мають в основному площу 50-54 м², що відповідає гігієнічним нормативам наповнюваності у 25 учнів, та функціонують з дефіцитом площі при освітянському показнику наповнюваності у 30 учнів.

При існуючій мінімальній площі навчального приміщення у 50 м² за умови адаптації нового освітянського нормативу наповнюваності у 30 учнів, штучно скорочуються нормативні відстані: між партами – вільні проходи (норматив 0,5-0,7 м); між першою партою та навчальною дошкою (норматив 2,5 м), при фактичних зазначених відстанях у досліджуваних ЗЗСО – 0,2 м та 1,5 м відповідно, що при розташуванні одномісних парт фактично створює додатковий дефіцит площі у 25 %.

Новим нормативним документом містобудівного законодавства ДБН В.2.2-3:2018 «Будинки і споруди. Заклади освіти» врегульовано ці розбіжності і для проектування та будівництва нових ЗЗСО передбачена площа навчального приміщення у 60 м².

Зазначена площа дотримуватиме нормативний показник площі навчального приміщення на 1 учня, який є базовим у гігієнічному відношенні – визначає санітарно-епідеміологічне благополуччя ЗЗСО та у містобудівному – визначає категорію складності об'єкта за критеріями стійкості, довговічності та безпеки у пожежному відношенні.

З метою створення освітнього середовища та вільного розвитку творчої особистості школяра, що визначена у Методичних рекомендаціях «Щодо організації освітнього простору Нової української школи» (наказ МОН від 23.03.2018 р. №283) передбачається вільне переміщення учнів під час уроку в межах класу та проведення дослідницьких та активних рухових занять, що важливо для покращення самопочуття і підвищення працездатності школярів. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформуються для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивації її до навчання.

Зазначеними Методичними рекомендаціями в умовах НУШ передбачається створення 8 навчальних осередків. Тому, з гігієнічної точки зору розміщення всіх восьми різних за функціональним призначенням зон (при їх взаємозамінному використанні) в одному будівельному просторі навчального приміщення існуючих ЗЗСО є неможливим із-за дефіциту площі класу.

Створюється суттєвий дефіцит і за набором приміщень ЗЗСО для розміщення учнів 12 класів, що призводить до використання в навчальному процесі перепланованих приміщень медичного призначення (кабінетів психологічного розвантаження, стоматологічних кабінетів) і інші, які були передбачені проектами будівництва цих ЗЗСО.

Зазначені інновації в освіті не були погоджені з МОЗ України і їх реалізація в умовах фактичних архітектурно-планувальних рішень існуючих ЗЗСО ускладнюється через дефіцит площі навчального приміщення, а відтак призводить до погіршення санітарно-гігієнічних умов перебування, недотримання нормативних ергономічних показників робочого місця учня, створення ризику травматизму та збільшення психологічного навантаження, що суперечить вимогам медичної безпеки в освітньому середовищі всіх типів ЗЗСО за «Санітарним регламентом для закладів загальної середньої освіти», який затверджений наказом МОЗ №2205 від 25.09.2020 р.

Новим повсемісним нововведенням НУШ є використання одномісних парт для облаштування осередку навчально-пізнавальної діяльності, що за ідеологією реформи сприятиме створенню особистого робочого простору для кожного учня та концентрації для навчання і передбачає гнучку організацію простору – перепланування розміщення парт: «ромашкою», напівколом,

колом, амфітеатром, шаховим порядком та традиційно рядами.

При облаштуванні класу типової площі одномісними партами у порівнянні з двомісними створюється дефіцит у 17 % від загальної площі приміщення за рахунок ергономічних показників.

За результатами проведених розрахунків встановлено, що при дотриманні всіх нормативних відстаней взаєморозташування парт та внутрішніх конструкцій в єдиному будівельному просторі типового класу площею 50 м² залишається лише 26,4 м² вільної площі для розташування одномісних парт, при цьому розміщення останнього ряду парт буде впритул до стіни (що не відповідає нормативній відстані у 0,65 м).

У типовому навчальному приміщенні площею 50 м² із дотриманням вимог до відстаней та при рядному розташуванні одномісних парт, можливо розмістити лише 15 одномісних парт.

Слід зазначити, що дані розрахунки проводилися для навчального приміщення, в якому не передбачено шафи для роздягання учнів, що додатково зменшило б вільну площу класу ще на 3 м².

Фактично, в умовах типового навчального приміщення при розташуванні одномісних парт для 30 учнів створюється замкнутість навчального простору (відсутність можливості вийти із-за шкільної парти), яка спричиняє психологічну та фізіологічну напруженість. Недотримання нормативних ергономічних показників і відсутність лівостороннього природного освітлення робочих місць учнів, що спостерігається у 50 % учнів класу, призводить до вимушеної робочої пози впродовж навчального дня у зв'язку з орієнтацією парт боком до вчителя, погіршення санітарно-гігієнічних та протиепідемічних умов, збільшення психологічного навантаження, що спричиняє виникнення «шкільної» патології: порушень постави, зору та травматизму дітей.

Таким чином, для розташування 30 навчальних місць і невеликої ігрової зони, необхідно передбачити загальну площу класу щонайменше у 1,5 рази більшу за встановлений в Україні норматив, а саме – не менше 72 м². В умовах існуючої матеріально-технічної бази ЗЗСО, яка вже склалась, забезпечення зазначеної мінімальної площі, є неможливим, оскільки більшість з існуючих ЗЗСО в Україні побудовані ще у 1980-1990 роках минулого століття (деякі ще раніше).

Тому, за наявної матеріально-технічної бази ЗЗСО, розмірів та площ класних приміщень у 50-54 м², організувати навчальний процес з використанням одномісних парт у класах, які мають прямокутну конфігурацію із забезпеченням вільних проходів між партами та восьми навчальних зон – можливо за умови місткості класів на рівні 15 учнів.

За додатковою інформацією звертатися до авторів листа: ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМНУ», д.мед.н., ст.н.с. Махнюк В.М., (044) 292-14-41; к.біол.н. Павленко Н.П.